

Konkursinė prioritетinių mokslinių tyrimų priemonė „Visuomenės atsparumo stiprinimas ir krizių valdymas šiuolaikinių geopolitinių įvykių kontekste“

Europos Komisijos Jungtinių tyrimų centras dar 2018 m. nurodė 14 didžiųjų tendencijų, kurios bus aktualios Europos ateičiai: technologiniai pokyčiai ir hipersusietumas, išteklių trūkumas, kintantis darbo pobūdis, kintanti saugumo paradigma, klimato kaita ir aplinkos būklės blogėjimas, tebesitęsianti urbanizacija, švietimo ir mokymosi įvairėjimas, nelygybė, didėjanti Rytų ir Pietų įtaka globaliu mastu, augantis vartojimas, demografinis disbalansas, didėjanti naujų valdymo sistemų įtaka, auganti migracijos reikšmė, kintantys sveikatos iššūkiai¹. Pirmines įžvalgas apie tai teikia ir Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2050“ rengėjai².

Globalūs procesai ir įvykiai po 2019 m. (COVID-19 ligos pandemija, nelegalių migrantų krizė, Rusijos sukeltas karas Ukrainoje) iškelė naujus iššūkius Lietuvos valstybės saugumui, valdysenai, ekonominei pažangai ir socialinei raidai. Tinkamai nesuvaldytų krizių ilgalaikės pasekmės – visuomenės integralumo, vertybių ir tapatybės eizėjimas.

Valstybės institucijų praktinių krizių valdymo gebėjimų stiprinimo poreikį atskleidė pastarųjų metų įvykiai. Kita vertus, atsižvelgiant į kylančių iššūkių nenuspėjamumą ir kompleksiskumą, būtent individo, bendruomenių ir visos visuomenės atsparumas, sugebėjimas kritiškai mąstyti ir kūrybiškai veikti sudaro galimybes kylančių krizių įveikai. Moksliniai tyrimai jau prisideda ir gali dar reikšmingiau prisidėti prie visuomenėje vykstančių reiškinių ir procesų pažinimo, krizių ir jų sukeltų pasekmių suvaldymo. Tyrimų rezultatai galėtų būti aktyviau įtraukiami į realų sprendimų priėmimo procesą: 1) kuriant darnesnę, atsparesnę, įtraukesnę ir demokratiškesnę visuomenę; 2) didinant socialinį, ekonominį ir politinį atsparumą, konkurencingumą bei tvarumą; 3) stiprinant tapatumą, istorinę atmintį ir pilietinę visuomenę.

Teikiama konkursinė prioritетinių mokslinių tyrimų priemonė atliepia Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos (toliau – Vyriausybės programa) misiją „Vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms“, projektą „Pasaulinio lygio mokslas“, 52.5 p.: „Stiprinsime humanitarinių ir socialinių mokslų vaidmenį. Humanitariniams ir socialiniams mokslams kaip vieną pagrindinių uždavinių kelsime reikalavimą vykdyti tyrimus atsižvelgiant į šiuolaikinio pasaulio iššūkius. Apibrėšime ir skatinsime humanitarines ir socialines inovacijas, sieksime, kad taikomieji humanitariniai ir socialiniai mokslai būtų integruoti į užsienio mokslo apyvartą. Sukursime nacionalinę atviros prieigos humanitarinių ir socialinių mokslų infrastruktūrą. Skatinsime verslą remti ne tik tiesioginę naudą kuriančias mokslo sritis, bet ir tas, kurios svarbios valstybingumui užtikrinti, pažangios minties raidai palaikyti ir valstybės gerovei stiprinti“³.

¹ The European Commission’s science and knowledge service, Joint Research Centre, https://knowledge4policy.ec.europa.eu/sites/default/files/megatrends_hub_booklet_-_web.pdf

² Lietuva 2050. Pirminė megatendencijų analizė. Versija 2.0, <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2021-metai/20220228-pirmine-megatendenciju-analize.pdf>

³ Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>. Pagrindinės nuorodos į strateginius ir

Priemonę įgyvendinantys projektai taip pat prisidės prie Nacionaliniame pažangos plane nustatytų horizontaliųjų principų, kuriais siekiama nuosekliai formuoti visuomenės pažangai svarbias vertybes ir skatinti norimus požiūrio ir elgsenos pokyčius, įgyvendinimo, tai yra: 1) darnaus vystymosi; 2) inovatyvumo (kūrybingumo); 3) lygių galimybių visiems⁴.

Priemonės tematikos:

I. Taisyklėmis grįsta pasaulio tvarka ir demokratija

Pagrindimas. Rusijos karas Ukrainoje dar labiau aktualizavo taisyklėmis grįstos pasaulio tvarkos tvarumo, liberalios demokratijos institucijų atsparumo ir gebėjimų tvarkytis su krizėmis klausimus. Po Antrojo pasaulinio karo susiklosčiusi taisyklėmis grįsta pasaulio tvarka visada susidurdavo su įvairiais iššūkiais, tačiau šiuo metu neraminančios tendencijos tapo pervartų grėsme. Viena pagrindinė iš jų – liberalios demokratijos erozija. Viena vertus, tai apima autoritarinio ir diktatūrinio tipo valstybių iškilimą, kita vertus, tai paveikia ir buvusias demokratines teisės viršenybės valstybes, atsisakančias liberalios demokratijos principų vardan didesnės kontrolės ir vienovės. Kvestionuojamas žmogaus teisių visuotinumai, griaunami pilietinės visuomenės institutai, teisės viršenybės principas subordinuojamas politiniams poreikiams. Vis dažniau kalbama apie taisyklėmis grįstos pasaulio tvarkos legitimumo krizę, kai šią tvarką pradeda ginčyti taip pat ir demokratinių valstybių visuomenės, nepatenkintos visaapimančia ekonomine globalizacija, reiškiančios augantį skepticizmą dėl demokratijos bei žmogaus teisių principais grindžiamos užsienio politikos.

Lietuvos visuomenėje taip pat nėra vieningo palaikymo tokiai užsienio politikai. Kaip rodo 2021 metų pabaigoje LRT užsakymu NORSTAT atliktos apklausos duomenys, Lietuvos politiką Kinijos/Taivano atžvilgiu palaiko 34 proc. (nepalaiko 41 proc.), Lietuvos politiką Baltarusijos atžvilgiu palaiko 49 proc. (nepalaiko 37 proc.) apklaustųjų⁵. LR užsienio reikalų ministerijos užsakymu „Vilmorus“ atlikta apklausa parodė, kad Lietuvos vykdomai užsienio politikai pritaria 30 proc., o nepitaria – 47 proc. respondentų⁶. Vyriausybės programos prioritetas projektas „Lietuva – laisvės ir demokratijos plėtros centras“, keliantis tikslą prisidėti prie pamatinėmis ES vertybėmis grįstos erdvės plėtimo, gali būti sėkmingai įgyvendintas tik užtikrinus tvarų ir platų visuomenės bei skirtingų politinių jėgų palaikymą demokratijos ir žmogaus teisių principais grindžiamai užsienio politikai¹.

---

programinius dokumentus, pagrindžiančius siūlomos prioritetinių mokslinių tyrimų priemonės poreikį, pateikiamos priemonės aprašymo pabaigoje.

⁴ 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas, <https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/2021-2030-m-nacionalinis-pazangos-planas>

⁵ Lietuvos gyventojai skeptiškai žiūri į priešpriešą su Kinija, dėl Baltarusijos – mažiau klausimų, 2021.11.30, <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1552972/lietuvos-gyventojai-skeptiskai-ziuri-i-priespriesa-su-kinija-del-baltarusijos-maziau-klausimu>

⁶ URM apklausa: geriausi santykiai su Latvija, Estija, JAV, Vokietija, Ukraina, Lenkija, o pagrindinis saugumo garantas – NATO, 2022.01.11, <https://urm.lt/default/lt/naujienos/urm-apklausa-geriausi-santykiai-su-latvija-estija-jav-vokietija-ukraina-lenkija-o-pagrindinis-saugumo-garantasnato>

Demokratiųjų institucijų atsparumas yra neatsiejamas nuo pasitikėjimo jomis, piliečių aktyvumo, įsipareigojimo demokratinėms vertybėms bei visuomenės sutelktumo. Pagal „Economist Intelligence“ kasmet pateikiamą demokratijos indeksą, Lietuva yra laikoma „demokratija su trūkumais“, su gana žemu politinės kultūros indeksu, kuris rodo, kad dauguma piliečių nepasitiki demokratija⁷. Valstybės suverenumas, teritorijos vientisumas ir demokratinė konstitucinė santvarka yra esminė Lietuvos nacionalinio saugumo sąlyga, įtvirtinta Lietuvos nacionalinio saugumo strategijoje⁸. Todėl siekiant įgyvendinti Vyriausybės programoje suformuluotą misiją „Saugi ir tvirta Lietuva“ ir iš jos kylantį projektą „Piliečių atsparumas ir aktyvus dalyvavimas stiprinant nacionalinį saugumą“, būtina ieškoti priemonių, skirtų mažinti visuomenės poliarizaciją, stiprinti piliečių ryšį su savo valstybe, jų įsipareigojimą jos suverenitetui, teritorinio vientisumo ir demokratinės konstitucinės sąrangos gynybaiⁱⁱ.

Tikslai ir laukiami rezultatai. Siekiant veiksmingai atsakyti į šiuolaikinių geopolitinių įvykių, krizių ir konfliktų keliamus iššūkius taisyklėmis grįstai pasaulio tvarkai, būtina atlikti mokslinius tyrimus, kurie:

- 1) įvertintų visuomenės poliarizacijos mastą ir leistų suprasti jos priežastis ir veiksnius;
- 2) nagrinėtų paramos demokratijai, demokratiųjų institucijų ir žiniasklaidos laisvės stiprinimo, skaitmeninės demokratijos, socialinių medijų įtakos politikai ir demokratijai klausimus;
- 3) nagrinėtų piliečių įtraukties į viešąjį valdymą problemas bei įvairių nelygybės formų ir apraiškų poveikį socialiniam ir politiniam aktyvumui.

Projektų rezultatai leistų teikti mokslo žiniomis paremtas rekomendacijas, modelius ir kitus taikomuosius rezultatus, skirtus:

- 1) stiprinti visuomenės paramą demokratijai ir taisyklėmis grįstai pasaulio tvarkai, skatinti visuomenės sutelktumą;
- 2) atnaujinti viešąjį valdymą, padedantį didinti pasitikėjimą valstybės ir valdymo institucijomis ir žiniasklaida, stiprinantį ir saugantį demokratiją;
- 3) stiprinti valstybės ir valdymo institucijų atliepumą ir gebėjimą proaktyviai reaguoti į vidaus ir išorės krizes.

II. Visuomenė ir individas socialinių, ekonominių ir politinių iššūkių akivaizdoje

II.1. Socialiniai, ekonominiai, politiniai iššūkiai visuomenei ir individui ir jų įveika

Pagrindimas. Socialinės ir ekonominės transformacijos, demografiniai pokyčiai, geopolitiniai lūžiai, socialinė nelygybė ir klimato kaita kelia esminius iššūkius visuomenei ir individams, todėl kaip niekada svarbu stiprinti jų atsparumą sukrėtimams ir krizėms. Pastaruoju

⁷ Economist Intelligence Unit, Democracy Index 2021, [Democracy Index 2021 \(eiu.com\)](https://www.eiu.com). Vienas didžiausių iššūkių yra per Covid-19 pandemiją itin išryškėjusi visuomenės poliarizacija, kuri neretai aiškinama trūkinėjančiu ryšiu tarp valdžios atstovų ir piliečių, išaugusiu visuomenės pažeidžiamumu dezinformacijai ir propagandai (Valstybės saugumo departamentas (2021) Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas, [2021-LT-el.pdf \(vsd.lt\)](#))

⁸ Seimo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimo Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo“, 2021.12.16.

metu šios temos itin aktualios mokslininkams, politiniams lyderiams, svarstantiems visuomenės ateities klausimus ir keliantiems tvaraus ekonominio augimo ar gerovės visuomenės tikslus. Europos Parlamentas ir Europos Komisija, apibendrinami „Eurobarometro“ tyrimą dėl Europos ateities⁹, išskyrė pagrindines keturias aktualiausias ir visuomenę neraminančias problemas, su kuriomis susiduria ES ir kurios bus aktualios ilgalaikėje perspektyvoje. Tai – socialinė nelygybė (ją kaip aktualiausią problemą įvardijo 36 proc. europiečių), nedarbas (32 proc.), migracijos problemos (31 proc.). Globalūs iššūkiai – aplinkos problemos ir klimato kaita – taip pat užima svarbią vietą ES iššūkių sąrašė (paminėjo 32 proc. respondentų). ES keliamas ir į ateitį projektuojamas socialinės nelygybės klausimas nacionaliniu lygmeniu yra aktualus ne tik labiausiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms (jaunimas, vyresnio amžiaus žmonės, moterys, migrantai, tautinės mažumos), bet taip pat siekiant mažinti atskirų geografinių regionų atotrūkį (ekonominį, socialinį ir kultūrinį) ir formuojant jų darnaus vystymosi projektus. Globalūs (demografiniai ir ekonominiai) pokyčiai verčia stiprinti socialinį ir kultūrinį regionų kapitalą, ieškoti jo mobilizacijos ir efektyvaus įveiklinimo būdų lokaliuose bendruomenėse ar mažesnėse savivaldos institucijose.

Europiečiai taip pat mano, kad pagrindinis ES turtas yra ES pagarba demokratijai, žmogaus teisėms ir teisei valstybei (27 proc.), jos ekonominė, pramoninė ir prekybos galia (25 proc.). Lyginant su kitomis šalimis, anot respondentų, geriausiai ES įkūnijamos vertybės yra taika (49 proc.), nuomonės laisvė (47 proc.), socialinė lygybė ir solidarumas (45 proc.), tolerancija ir atvirumas kitiems (44 proc.). Tokia visuomenės nuomonė ne tik atspindi bendrą ES suvokimą, bet ir formuoja ES ir jos šalių ateities politikos gaires, kurios leistų mobilizuoti politinius ir mokslinius išteklius įvardintiems iššūkiams įveikti ir stiprinti vertybinį visuomenės funkcionavimo pagrindą sparčių socialinių, ekonominių ir demografinių permainų kontekste.

Visuomenės ir individų atsparumas socialiniams, ekonominiams ir politiniams iššūkiams priklauso nuo makroekonominio atsparumo veiksmų, gebėjimų racionaliai paskirstyti ribotus išteklius bei efektyviai kurti visuomenės gerovę. Kita svarbi sėkmingo visuomenės atsako į kylančius iššūkius sąlyga yra socialinis solidarumas ir tarpusavio pasitikėjimas, piliečių pasirengimas ir gebėjimas bendradarbiauti sprendžiant kylančias problemas, peržengiant jau egzistuojančias ir naujai besiformuojančias politines ir kultūrinės skirtis. Šios problemos reikalauja konceptualių, praktinių ir moksliniais tyrimais pagrįstų sprendimų: iki šiol pastebimos įvairios fragmentinės interpretacijos, bandančios atsakyti į klausimą, kaip vertinti ir stiprinti visuomenės ir individų atsparumą socialiniams, ekonominiams ir politiniams iššūkiams. Moksliniai tyrimai prisidėtų prie Vyriausybės programoje numatytų misijų, skirtų įgalinti socialiai pažeidžiamiausias visuomenės grupes, užtikrinti aukštos pridėtinės vertės ekonomiką ir darnią regionų plėtrą, taip pat kurti visuomenės poreikius atitinkantį viešąjį sektoriųⁱⁱⁱ.

Tikslai ir laukiami rezultatai. Siekiant adekvačiai įvertinti socialinių, ekonominių ir politinių iššūkių visuomenei ir individui mastą, trumpalaikį ir ilgalaikį poveikį bei pradėti taikyti veiksmingus būdus aptartų problemų įveikai, reikalingi moksliniai tyrimai, kurie:

- 1) įvertintų tvarų ir atsakingą vartojimą lemiančius veiksmus ir valstybinių institucijų bei verslo iniciatyvų poveikį tokio vartojimo skatinimui ir palaikymui;

---

⁹ Special Eurobarometer on the Future of Europe, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_447

- 2) stebėtų ir prognozuotų naujai atsirandančių ir kintančių darbo formų segmentaciją pagal skirtingus ekonomikos sektorius ir pasiskirstymą atskirose sociodemografinėse grupėse, jų poveikį individualiai karjerai, socialiniam ir geografiniam mobilumui, gerovės valstybės funkcionavimui;
- 3) įvertintų naujų socialinio solidarumo ir kultūrinių tapatybių formų atsiradimo prielaidas ir praktikas, mažinančias daugiakultūrės visuomenės ir globalios migracijos atnešamas ir įgalintas socialines skirtis, įtampas ir trintis;
- 4) ilgalaikėje ir trumpalaikėje perspektyvoje numatytų naujų migracijos tendencijų ir geopolitinio konteksto poveikį Lietuvos visuomenės socialinei demografiniai struktūrai bei gerovės valstybės tvarumui.

Projektų rezultatai:

- 1) prisidėtų prie inovatyvių, mokslu grįstų produktų ir paslaugų (programų, intervencijų ir kt.) parengimo ir įgyvendinimo siekiant įveikti krizes (tolygios valstybės raidos, visuomenės atsparumo ir gerovės užtikrinimas, tarptautinio konkurencingumo didinimas);
- 2) skatintų mokslo žinių kūrimą, sklaidą ir naudojimą viešajame sektoriuje kuriant viešąją vertę (stiprintų viešojo sektoriaus gebėjimus efektyviai reaguoti ir atsinaujinti nuolat besikeičiančioje aplinkoje);
- 3) prisidėtų kuriant ilgalaikes valstybės ir verslo programas bei veiklos modelius, susijusius su tvarumo principų įgyvendinimu praktikoje; taip pat prie socialinių priemonių, būtinų gerovės valstybei, visumos įgyvendinimo (efektyvaus rizikų, kylančių dėl nedarbo, vyresnio amžiaus, negalios ir kt., valdymo).

II. 2. Iššūkiai individo ir visuomenės sveikatai ir jų įveika

Pagrindimas. Lietuvos jaunimo psichikos sveikatos rodikliai nėra patenkinami: UNICEF duomenimis iš 38-ų išsivysčiusių šalių pagal vaikų gerovės rodiklius Lietuva užima 33-ą vietą, pagal vaikų įgūdžius užmegzti draugystę – 32-ą vietą, o paauglių savižudybių skaičius Lietuvoje – pats didžiausias (18,2/100 000)¹⁰. STRATA parengtos apžvalgos „Lietuvos jaunimo psichikos sveikatos paslaugų teikimo grandinės vertinimas II etapas: į jaunimo poreikius orientuotos psichikos sveikatos paslaugų sprendimo alternatyvos“ išvadose teigiama, kad būtina užtikrinti psichikos sveikatos srities stebėseną ir vertinimą, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės veiklos įgyvendinimą, duomenų rinkimą bei sisteminimą, siekiant paskatinti įrodymais grįstų sprendimų kūrimą ir įgyvendinimą¹¹.

Mirtingumas dėl savižudybių Lietuvoje yra daugiau nei du kartus didesnis nei ES šalių vidurkis ir yra pats didžiausias tarp šių šalių¹². Tai viena iš aktualiausių Lietuvos visuomenės

¹⁰ UNICEF Innocenti Report Card 16, „Worlds of Influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries“ 2020, <https://www.unicef.org/media/77571/file/Worlds-of-Influence-understanding-what-shapes-child-well-being-in-rich-countries-2020.pdf>

¹¹ Lietuvos jaunimo psichikos sveikatos paslaugų teikimo grandinės vertinimas II etapas: į jaunimo poreikius orientuotos psichikos sveikatos paslaugų sprendimo alternatyvos, <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2021-metai/20220302-Jaunimo-psichika.pdf>

¹² Eurostat 2020, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Causes_of_death_statistics/lt#Mirties_prie.C5.BEeastys_pagal_lyt.C4.AF

problemų, kurios įveikimui reikalingi platūs socialinių mokslų tyrimai, skirti išsiaiškinti priežastis ir kurti inovatyvias ir veiksmingas šios problemos įveikimo priemones.

Pandemijos pasekmes psichikos sveikatai Lietuvoje liudija pasikeitę rodikliai: bendras visuomenės streso lygis padidėjęs apie 2 kartus, lyginant su laikotarpiu iki pandemijos (iki jos stresą jautė 14 proc., prasidėjus pandemijai – 26–48 proc. populiacijos), ir apie 1,5 karto išaugę nerimo, pykčio, liūdesio jausmai¹³.

Apie karo Ukrainoje pasekmes Lietuvoje gyvenančiųjų psichikos sveikatai bei jų įveikimo būdus mokslinių duomenų nėra.

Lietuvos gyventojų subjektyviai vertinama sveikata yra prasčiausia ES, o pagal mirtingumą nuo ligų, kurių galima išvengti, Lietuva yra pirmoje vietoje¹⁴. Pavyzdžiui, mirtingumas nuo širdies ir kraujagyslių ligų yra daugiau nei keturis kartus didesnis nei ES vidurkis, o pagal mirtingumą nuo išeminės širdies ligos Lietuva yra pirmoje vietoje¹⁵. Šios ligos visų pirma yra susijusios su elgesio rizikos veiksniais, tokiais kaip rūkymas, mažas fizinis aktyvumas, nutukimas, streso valdymo įgūdžiai ir kt. Pagal šių elgesio rizikos veiksnių paplitimą Lietuva gerokai pirmauja tarp kitų ES šalių¹⁶.

Minėtų prevenciškai keičiamų elgesio rizikos veiksnių mažinimui nepakanka technologijų, biologijos ir medicinos žinių: inovatyvių, mokslu grįstų programų, intervencijų, paslaugų ir kt. parengimui ir įgyvendinimui būtinos psichologijos, sociologijos, edukologijos ir kitų socialinių mokslų žinios, kurios yra specifinės tokias programas įgyvendinančiai šaliai. Minėtas problemas identifikuoja Vyriausybės programa: misija „Ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas“ ir iš jos kylantis projektas „Visuomenės sveikatos stiprinimas“^{IV}.

Tikslai ir laukiami rezultatai. Siekiant adekvačiai įvertinti šios nepatenkinamos padėties priežastis ir kurti bei plėtoti mokslu grįstas veiksmingas intervencijas aptartų problemų įveikai, reikalingi moksliniai tyrimai, kurie:

- 1) praplėstų žinias apie prastų psichikos sveikatos rodiklių bei sveikatai nepalankaus elgesio Lietuvoje priežastinius veiksnius, sudarytų prognostinius modelius, kurių pagrindu būtų kuriamos intervencijos šiems rodikliams sumažinti;
- 2) kurtų bei plėtotų mokslu grįstas veiksmingas nemedikamentines psichikos sveikatos gerinimo ir sveikatai palankaus elgesio skatinimo ir psichologinio atsparumo didinimo intervencijas.

Projektų rezultatai:

- 1) prisidėtų prie inovatyvių, mokslu grįstų produktų ir paslaugų (programų, intervencijų ir kt.) parengimo ir įgyvendinimo, kurie, savo ruožtu, prisidėtų prie individo ir visuomenės sveikatai kylančių iššūkių geresnio įveikimo ir valdymo (ugdytų atsparesnę visuomenę, gerintų asmens ir visuomenės psichikos ir fizinę sveikatą ir gerovę);

¹³ Aukščiausioji audito institucija, COVID-19 pasekmių psichikos sveikatai mažinimas, https://www.eurosai.org/handle/404?exporturi=/export/sites/eurosai/.content/documents/materials/09_covid-19-pasekmiu-psichikos-sveikatai-mazinimas.pdf

¹⁴ OECD Reviews of Health Systems: Lithuania 2018, <https://www.oecd.org/countries/lithuania/lithuania-9789264300873-en.htm>

¹⁵ Eurostat 2020, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Causes_of_death_statistics/lt#Mirties_prie.C5.BEeastys_pagal_lyt.C4.AF

¹⁶ OECD 2018, <https://www.oecd.org/countries/lithuania/lithuania-9789264300873-en.htm>

- 2) prisidėtų prie Lietuvos gyventojų psichikos sveikatos stiprinimo bei nemedikamentinės lėtinių ligų prevencijos.

III. Visuomenės atsparumas ir tapatumo tyrimai: kultūra, paveldas, istorinė atmintis, telkianti ateitį

Pagrindimas. Kiekvienai valstybei būtina užtikrinti aktyvų piliečių įsitraukimą į kultūrą, ugdyti kūrybiškumo įgūdžius ir įpročius, išsaugoti ir perteikti kultūros ir gamtos paveldą, puoselėti istorinę atmintį ir taip įgalinti pilietinį, tautinį ir kultūrinį tapatumą, stiprinti visuomenės atsparumą bei sutelktumą, būtinus bendrai ateičiai kurti. Atsižvelgiant į tai, kaip plačiai ir išsamiai šis aspektas išdėstytas Vyriausybės programoje, jis laikytinas vienu iš jos horizontaliųjų prioritetų¹⁷.

Pastarojo meto geopolitiniai, socialiniai ir ekologiniai iššūkiai reikalauja naujo, aktyvaus, daugiaplanio ir ilgalaikio intelektualinio atsako: pilietinė, tautinė, kultūrinė tapatybė, taip pat valstybės, visuomenės ar kultūros istorija tampa reikšmingais ideologizacijos, propagandos ir atminties karų faktoriais.

Tapatybės tyrimuose svarbu nagrinėti ir atskleisti europinių ir nacionalinių, kultūrinių ir socialinių dėmenų sąryšius. Šiuo požiūriu svarbūs paveldo tyrimai, jį suprantant ne tik kaip materialaus paveldo objektus, bet taip pat kaip nematerialias įvairių visuomenės grupių vertybes, tradicijas ir socialinius ryšius, apibrėžiančius skirtingas kultūrinės pasaulėžiūras ir praktikas. Plačiai suvokiamo, daugiasluoksnio paveldo samprata įgalina nagrinėti ir pagrįsti europinės tapatybės bei integralumo matmenį. Minėtina, kad paveldo teikiamos galimybės vis aktyviau panaudojamos švietime, formaliojo ir neformaliojo ugdymo programose. Įvairūs paveldo šaltiniai pasitarnauja ne tik supratimui apie praeities įvykius ir reiškinius, jų tarpusavio ryšius, priežastis ir pasekmes, kaitą ir tęstinumą formuoti, bet taip pat reikšmingai prisideda siekiant bendresnių pilietinio ugdymo tikslų: tautinės savivarbos, empatijos ir pagarbos demokratinėms vertybėms ugdymo¹⁷. Šiandien paveldas yra svarbus pilietinės savivokos ir Lietuvos diplomatijos įrankis. Mokslo žiniomis grįstas paveldo vartojimas ir sumanus jo verčių perteikimas yra esminis ilgalaikius tapatumus formuojantis veiksnys, todėl būtina tirti, kontekstualizuoti ir aktualizuoti daugialypius ir daugiaplanius paveldo pasakojimus ir juos pristatyti įvairioms Lietuvos bei tarptautinėms auditorijoms.

Nemažiau svarbu formuoti aiškų Europos ir jos regionų istorinės reikšmės ir dabartinės vietos globaliame pasaulyje supratimą. Vieni aktualiausių – Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos, Ukrainos bei Baltijos šalių lyginamieji tyrimai, apimantys bendro istorinio kelio, atsiskyrimo, suartėjimo, paveldo permąstymo ir naujų tautinių bei pilietinių tapatybių aspektus.

Kaip atskiras objektas į prioritetinius tyrimus turėtų patekti Lietuvos tautinės bendruomenės: tiek tradicinės, tiek moderniais laikais susiformavusios diasporos. Šiuolaikinių geopolitinių iššūkiu kontekste aktualūs tampa konkrečių etninių, tautinių, kalbinių ar religinių grupių, pavyzdžiui, rusakalbių ar, dėl pasaulyje suaktyvėjusios ir Lietuvoje pastebimos islamizacijos, musulmonų bendruomenių istoriniai, sociologiniai ir kultūriniai tyrimai. Atskiro dėmesio reikalauja Pietryčių Lietuva¹⁸. Tautinės bendruomenės ir socialinės grupės yra vienas

¹⁷ Nacionalinė švietimo agentūra. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų projektai, <https://www.emokykla.lt/bendrasis/bendruju-programu-projektai2>

¹⁸ Klimanskis S. et al., Tautinės mažumos Lietuvoje, Vilnius: RESC, 2017, p. 34; Valstybės saugumo departamentas, Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas, [2021-LT-el .pdf](https://www.eesc.lt/uploads/news/id1064/Tautines%20mazumos%20Lietuvoje_papildyta%20studija.pdf) ([vsd.lt](https://www.eesc.lt/uploads/news/id1064/Tautines%20mazumos%20Lietuvoje_papildyta%20studija.pdf))https://www.eesc.lt/uploads/news/id1064/Tautines%20mazumos%20Lietuvoje_papildyta%20studija.pdf

svarbiausių asmens įtraukties į platesnę visuomenę kanalų, todėl aktualu tirti socialinio į(si)traukimo praktikas ir modeliuoti būdus, leidžiančius megzti ir palaikyti skirtingų visuomenės grupių ryšius ir plėtoti konstruktyvų dialogą.

Siekiant Lietuvos diasporos politikos įgyvendinimo¹⁹, svarbu tyrinėti išeivijos istoriją ir kultūrą, jos kultūrinį, pilietinį ir politinį indėlį į Lietuvos valstybės ir visuomenės raidą.

Krizių įveika reikalauja sutelktai kurti tvaresnę ateitį, tad šiuo požiūriu būtina nagrinėti tokius klausimus, kaip sąveika tarp individualių kultūrinių patirčių ir kolektyvinio prasmės kūrimo, asmeninio ir kolektyvinio tapatumo šiuolaikinėse demokratijose. Ne mažiau svarbu įvertinti, kokie praeities ir dabarties šaltiniai formuoja ir palaiko tapatybę, kaip ją keičia pasaulinės krizės, koks yra kultūrinės ir paveldo įvairovės indėlis visuomenę telkiančios ateities kūrime. Dabarties iššūkių akivaizdoje reikalingas mokslinis vertinimas, kaip kultūra, menas, paveldas prisideda prie visuomenės atsparumo, atskirų jos grupių sugebėjimo išsilaikyti ir atsikurti po didelių sukrėtimų ar aplinkos pokyčių.

Pasauliniai iššūkiai reikalauja analizuoti lokalių kultūrų transformacijas globalių procesų akivaizdoje. Nauji, technologijų įgalinti informacijos sklaidos kanalai verčia persvarstyti tokius fundamentinius klausimus, kaip ideologizacija, propagandos kūrimas ir bendruomenių telkimas jų pagrindu. Kokie įprasti propagandos dėmenys išlieka veiksmingi, kokios naujos propagandos ir ideologijos formos atsiranda? Kokios yra visuomenės ir individų atsparumo propagandai prielaidos? Kokie faktoriai lemia asmeninį ar grupinį apsisprendimą, atsakomybės prisiėmimą ar perkėlimą (pavyzdžiui, suprantant ir priimant mokslo žinias, naujas technologijas, aplinkos pokyčius)?

Karas, politinės krizės dažnai nustumia į antrą planą klimato kaitos, aplinkos taršos, demokratinio dalyvavimo, žmogaus teisių iššūkius, kurie ilgainiui sukels negrįžtamus kultūrinius, socialinius pokyčius (neprognozuojamos gamtos stichijos, klimato migrantai ir t.t.). Tad reikia tirti, kokie kasdienio gyvenimo tapatumai ir horizontaliais ryšiais grįstos atsakomybės gali tapti tvaraus santykio su aplinka pagrindu, kokios naujos gyvenimo praktikos ir jų pagrindu besiformuojančios tapatybės gali kurti ir palaikyti tvarumą (pavyzdžiui, paveldo ir ekologinės darbotvarkės santykis, tradicijų ir naujų visuomenės poreikių bei technologijų dermė). Naujų praktikų paieška ir jų pagrindimas jau aktyviai vykdomas mene, filosofijoje, literatūroje ir t.t. Tad būtina tirti šias praktikas, pagrįsti jas ne vien asmeninio ar pilietinio apsisprendimo, bet ir fundamentinių tyrimų matmeniu.

Tikslai ir laukiami rezultatai. Siekiant stiprinti visuomenės atsparumą, integralumą ir sutelktumą globalių iššūkių akivaizdoje, plėtoti pilietinės visuomenės gyvybingumą, būtina atlikti mokslinius tyrimus, kurie:

- 1) nagrinėtų pilietinės, tautinės, kultūrinės tapatybės formavimo(si) šaltinius, prielaidas ir procesus ir brėžtų mokslo žiniomis grįstas perspektyvas;
- 2) identifikuotų istoriškai ir kultūriškai jautrias temas, nagrinėtų, kaip jomis gali būti pasinaudota atminties karuose; analizuotų naujų technologijų ir informacinių kanalų galimybes ir poveikį tapatumų formavimui(si), propagandos sklaidai, recepcijai ir jos įtakos prevencijai;

---

¹⁹ Lietuvos diasporos politikos strateginės gairės „Globali Lietuva“ 2022–2030 metams, <https://urm.lt/uploads/default/documents/Strategin%C4%97s%2Bgair%C4%97s%2BGlobali%2BLietuva%2B2022-2030.pdf>

- 3) atskleistų, kaip ir kokie nauji tapatumo naratyvai kuriami įvairiose kultūrinėse aplinkose – filosofijoje, istorijoje, mene, taip pat, kaip įvairiose socialinėse ir intelektinėse aplinkose pasitelkiami ir plėtojami gamtinio, kultūrinio ar skaitmeninio paveldo ištekliai;
- 4) analizuotų naujas kultūrinės tvaraus santykio su aplinka formavimosi praktikas; atsižvelgiant į vietinius kultūrinius tapatumus (Lietuvos, Europos ar atskirų jos regionų) prisidėtų prie moksliskai pagrįstų tvarių santykių su aplinka plėtos.

Projektų rezultatai prisidėtų prie mokslo žiniomis paremtų rekomendacijų, humanitarinių ir kultūrinių inovacijų ir kitų taikomųjų rezultatų, skirtų:

- 1) stiprinti ir plėtoti visuomenės bei individo kūrybiškumą, kritinį mąstymą, atsparumą propagandai ir manipuliavimui; taip pat kurti ir diegti socialines, kultūrinės inovacijas bei atitinkamas paslaugas ir produktus apimant visą kultūros sričių įvairovę (meną, paveldą, švietimą, edukaciją ir kitas);
- 2) pristatyti regionines, tautines ar kultūrinės tapatybes, jų įvairovę, bendrumus ir skirtumus visuomenei paveikio formomis (pilietinis švietimas ir ugdymas, pilietinės visuomenės ir bendruomenių sąveikos stiprinimas);
- 3) rinkti informaciją ir skaitmeninius duomenis, plėsti jų prieinamumą, pritaikomumą ir vizualizacijos galimybes, taip pat skatinti humanitarinių mokslų ir technologijų sąveiką kuriant naują turinį bei įgyvendinant skaitmeninės humanitarikos darbotvarkę;
- 4) identifikuoti tvaraus ir bendruomenės stiprinančio santykio su aplinka išteklius ir praktikas, atskleisti kultūrinę tokių santykių formavimosi terpę, pagrįsti tvarumo modelius kultūros, kultūrinės tapatybės, istorinės atminties ir telkiančios ateities aspektais.

Reikalavimai projektams

- Projektų įgyvendinimo trukmė – iki 36 mėnesių.
- Projekto biudžetas – iki 150 tūkst. Eur.
- Reikalavimai projektams: mokslininkų grupių vykdomi tarpdalykiniai projektai, kurių vykdyme kaip partneriai dalyvauja rezultatais suinteresuotos viešojo, nevyriausybinio ar privataus sektoriaus institucijos.
- Projektų rezultatas: mokslo publikacijos ir kita mokslinė produkcija, taip pat konkretų adresatą turintys taikomieji rezultatai (išvados, rekomendacijos, parodos, edukaciniai ištekliai ir kiti taikomieji rezultatai).
- Projektų vykdytojai pateikia rekomendacijas ar kitus taikomuosius rezultatus (išvadas, edukacinius išteklius, pan.) dėl projekto metu tyrinėtos problemos praktinio sprendimo kartu su projekto baigiamąja ataskaita.
- Skatinama, kad moksliniai ir taikomieji projekto rezultatai būtų skelbiami viešai ir komunikuojami visuomenei projekto vykdymo eigoje.
- Skatinami projektai, kurių metu gauti duomenys yra atviri.
- Skatinama tarptautinė rezultatų sklaida (konferencijos, publikacijos, visuomenei skirti renginiai ir kt.).
- Tikimasi, kad projektus įgyvendins tarptautinės mokslininkų grupės, įtraukiančius įvairių karjeros pakopų tyrėjus.

Pagrindinės strateginių ir programinių dokumentų nuorodos

ⁱ Aštuonioliktosios Vyriausybės programa (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>). Misija: Stiprėjanti Lietuvos įtaka. *Projektas: Lietuva – laisvės ir demokratijos plėtros centras*. 253.3. Laisvės ir demokratijos darbotvarkė Europos Sąjungoje. Lietuva turi prisidėti, kad pamatinių Europos Sąjungos vertybių – demokratijos, teisės viršenybės ir žmogaus teisių – erdvė ne mažėtų, o plėstųsi tiek už Europos Sąjungos ribų, tiek joje pačioje, pasitelkiant išskylančioms šios srities problemoms spręsti demokratinis Bendrijos mechanizmus.

2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas (<https://lr.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strateginis-valdymas/2021-2030-m-nacionalinis-pazangos-planas>), strateginiai tikslai:

8 strateginis tikslas – didinti teisinės sistemos ir viešojo valdymo veiksmingumą;

10 strateginis tikslas – stiprinti nacionalinį saugumą.

ⁱⁱ Aštuonioliktosios Vyriausybės programa. Misija: Stipri ir saugi Lietuva. *Projektas: Piliečių atsparumas ir aktyvus dalyvavimas stiprinant nacionalinį saugumą*. 239. Piliečiai, atsparūs įvairaus pobūdžio grėsmėms, suvokiantys savo pareigas ir vaidmenį užtikrinant saugumą ir gynybą, pasiryžę prie jų prisidėti, yra viena esminių atgrasymo prielaidų. Siekiant visapusiškai sutelkti ir parengti visuomenę, turi būti vykdoma įvairiapusė veikla: pilietinis patriotinis švietimas, kritinio mąstymo ugdymas, praktinių žinių suteikimas. Tam sutelksime ne tik skirtingų institucijų pastangas bei išteklius, bet ir skatinsime nevyriausybinį organizacijų ir asociacijų įsitraukimą, išskirtinį dėmesį skirdami Lietuvos šaulių sąjungai.

ⁱⁱⁱ Aštuonioliktosios Vyriausybės programa. *Projektas: Individualius asmens poreikius atitinkančios socialinės paslaugos*. 92. Nors Lietuvoje nemažėja socialinių iššūkių – visuomenė sparčiai sensta; šeimų, patiriančių socialinę riziką, ir jose augančių vaikų skaičius ne vienus metus išlieka tokio paties lygio; visuomenės užribyje lieka daug žmonių, kurie negali sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje ir savarankiškai veikti kasdieniame gyvenime, tačiau ne visi žmonės pasinaudoja socialinėmis paslaugomis kaip įrankiu, padedančiu spręsti atsiradusias problemas. Neužtikrinamas tolygus paslaugų prieinamumas, ypač kalbant apie atokias vietas, neatliekamas išsamus atskirų savivaldybių gyventojų poreikių gauti paslaugas vertinimas, trūksta inovatyvių sprendimų, skirtų vienokiems ar kitokiems socialiniams iššūkiams spręsti. Sieksime įgyvendinti naują socialinių paslaugų standartą, orientuodamiesi į tas sritis, kuriose pagalbos ir paslaugų prieinamumas šiuo metu yra mažiausias.

Projektas: Socialinės apsaugos išmokų adekvatumas ir tvarumas. 96. Lietuvos valstybė yra socialiai orientuota. Joje kiekvienas pilietis turi teisę į socialinę apsaugą. Šiandienė ekonominė-socialinė padėtis, pandemijos iššūkiai rodo, kad būtinos kompleksinės reformos siekiant socialinio draudimo sistemos tvarumo, socialinės paramos išmokų adekvatumo ir socialinių paslaugų efektyvumo. Siekiant socialinės apsaugos išmokų adekvatumo, kartu būtina užtikrinti išmokų tvarumą. Šiuo metu Lietuvoje neturime veiksmingų socialinės politikos (ypač socialinės paramos) efektyvumo stebėsenos kriterijų ir rodiklių, kurie galėtų būti taikomi tiek nacionaliniu, tiek savivaldybių lygmeniu. Pokyčiai šioje srityje turi būti vykdomi nuosekliai ir tęstinai, didinant pasitikėjimą socialinės apsaugos sistema, tuo užtikrinant stabilumą, socialinės apsaugos principų realizavimą, lygybę ir nediskriminavimą.

Projektas: Modernios ir veiksmingos institucijos. 204. Bus siekiama kurti modernesnę ir prieinamesnę viešąjį sektorių, labiau atveriant duomenis, skatinant institucijų veiklos skaidrumą ir didinant atsakomybę, nustatant viešųjų paslaugų kokybės standartus, viešųjų paslaugų tolesnę skaitmenizavimą ir didinant jų prieinamumą, suteikiant platesnes galimybes inovacijoms diegti. Be to, bus siekiama peržiūrėti ir kartu su savivaldybėmis ir nevyriausybiniu sektorium atstovais sutarti, kokias viešąsias paslaugas ir kokios apimties gali teikti nevyriausybiniis ir (ar) privatusis sektorius.

2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas, strateginiai tikslai:

1 strateginis tikslas – pereiti prie mokslo žiniomis, pažangiosiomis technologijomis, inovacijomis grįsto darnaus ekonomikos vystymosi ir didinti šalies tarptautinį konkurencingumą;

2 strateginis tikslas – didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtrauktį, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį;

7 strateginis tikslas – tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį;

---

^{iv} Aštuonioliktosios Vyriausybės programa. Misija: Ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas. *Projektas: Visuomenės sveikatos stiprinimas*. 113.2. Dėmesys psichikos sveikatai ir savižudybių mažinimui. Psichikos sveikatos svarba yra nenuginčijama šiuolaikiniame pasaulyje, ypač dabartinės sveikatos krizės kontekste. Lietuva iš kitų šalių išsiskiria dideliu savižudybių skaičiumi ir prastais psichikos sveikatos rodikliais. Problemas spręsimė mokslu ir geraisiais pavyzdžiais grįstais metodais, o ne jas stigmatizuodami. Sprendimus grįsimė ne vien medikamentinėmis, bet ir prevencinėmis priemonėmis, ankstyva diagnostika, didindami gyventojų psichologinį ir emocinį raštingumą, skatindami visuomenės sąmoningumą ir savitarpio pagalbą. Sukursimė kokybiškas sveikatos ir socialines bendruomeninio lygio paslaugas, prieinamas ir pakankamas visoje Lietuvos teritorijoje, užpildančias spragas tarp pirminės grandies (psichikos sveikatos centrų) ir stacionarų. Paslaugas organizuosimė ir proaktyviai siūlysimė vaikams, suaugusiesiems ir šeimoms, patiriančioms krizes ir didelius psichosocialinius sunkumus. Ypatinę dėmesį skirsimė identifikuodami žmogaus teisių pažeidimus psichikos sveikatos priežiūros srityje.

2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas, strateginiai tikslai:

2 strateginis tikslas – didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtrauktį, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį;

3 strateginis tikslas – didinti švietimo įtrauktį ir veiksmingumą, siekiant atitikties asmens ir visuomenės poreikiams.

2022–2030 metų plėtros programos vykdytojos Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programa (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f9f1c2207f7311ec993ff5ca6e8ba60c>);

2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos švietimo plėtros programa, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/cc325280565d11ec862fdcbc8b3e3e05>

^v Aštuonioliktosios Vyriausybės programa. Misija: Stiprėjanti Lietuvos įtaka. *Projektas: Lietuvos „švelnioji galia“ – politinės galios multiplikatorius*. 264. Lietuva turi ambicijas veikti virš savo svorio kategorijos tarptautinėje plotmėje – tam reikia galios multiplikatorių. Daug daugiau ji gali pasiekti, kai pasitelkia savo „švelniąją galią“, kurią privalu kryptingai plėtoti ir puoselėti. Lietuvos „švelniosios galios“ komponentai – Lietuvos istorijos naratyvas, Lietuva kaip laisvės ir idėjų erdvė, laisvos demokratinės visuomenės kūrimo laboratorija, Lietuva kaip švarios gamtos ir žaliųjų technologijų valstybė, išėivija ir globali Lietuva kaip valstybės partnerės ir atrama pasaulyje. Sieksimė daugiau nuveikti strateginio Lietuvos įvaizdžio ir jo įgyvendinimo srityse, efektyviau koordinuosimė Lietuvos kultūros, mokslo ir žinių sklaidą pasaulyje. 265. Pagrindinės iniciatyvos: 265.1. Lietuvos istorijos pasakojimas. Lietuva turi istoriją (angl. *story*, pasakojimo prasme), kurią svarbu papasakoti: pergalės prieš tironiją, laisvės gynėjų, tremties istoriją, taip pat ir skaudžią holokausto istoriją. Lietuvos istorija dažnai tampa hibridinių atakų objektu, kai pasinaudojant Vakaruose įprastais debatais priešiškos jėgos formuoja sau naudingą pasakojimą, kuris neturi jokio realaus pagrindo. Esamas pasipriešinimo priešiškiems pasakojimams pastangas ir akademinis tyrinėjimus sieksimė stiprinti koordinuotomis strateginėmis pastangomis atvirai ir kritiškai tyrinėti istorinę tiesą, jos pagrindu formuoti ir kurti istorinį Lietuvos pasakojimą. Be to, sieksimė totalitarinių režimų nusikaltimų įvertinimo.

Misija – Saugi ir stipri Lietuva. *Projektas: Koordinuotas valstybės institucijų atsakas į nacionalinio saugumo grėsmes*. 238.5. Vykdyti kryptingą kovos su dezinformacija politiką. Sutelksimė atsakingų institucijų pastangas didinant psichologinį piliečių atsparumą, mažinant priešiškos ir manipuliatyvios, tautinę nesantaiką ir neapykantą kurstančios informacijos sklaidą, kovojant su Rusijos vykdoma istorinio revizionizmo politika, vykdant vidinę ir išorinę strateginę komunikaciją. Stiprinsimė šios politikos įgyvendinimo koordinavimą Vyriausybės lygmeniu, bendradarbiavimą su žiniasklaida ir kitais privataus sektoriaus atstovais, dalyvausimė tarptautinėse iniciatyvose su sąjungininkais ir partneriais.

Misija – Asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra. *Projektas: Visiems prieinama ir įtrauki kultūra*. 76.4. Istorinės atminties aktualizavimas ir įprasminimas. Stiprinsimė pilietiškumą, patriotiškumą ir pasididžiavimą savo šalimi skatinančių valstybės švenčių ir atmintinų dienų minėjimus ir šventes, skatindami naujas formas, kūrybišką meninį įprasminimą ir sklaidos būdus, pasiekiančius įvairius visuomenės sluoksnius.

Projektas: Kultūrinė diplomatija, valstybės įvaizdis ir tarptautiškumas. Tai, kuo turimė didžiūotis. 80.6. Daugiakultūrė Lietuva. Aktualizuosimė Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų kultūros, materialaus ir nematerialaus

---

kultūros paveldo svarbą, plėtosime kultūrų dialogą. Sieksime, kad teisinėmis priemonėmis būtų užtikrintos Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų tapatumo, vienodų kultūros sklaidos sąlygų, saviraiškos laisvės ir savirealizacijos teisės. *Projektas:* Informacinėms grėsmėms atspari visuomenė, laisva žiniasklaida, saugi interneto erdvė. 84.2. Informacinėms grėsmėms atspari, raštingumo gebėjimus ugdanti visuomenė. Apsisaugoti nuo informacinių grėsmių gali tik išprususi visuomenė, todėl stiprinsime visuomenės ir įvairių sričių kultūros darbuotojų medijų ir informacinio raštingumo, kritinio mąstymo ugdymo gebėjimus, kurie skatintų visuomenės kūrybingumą, viešojoje erdvėje padėtų atpažinti netikrus ar nepatikimus pranešimus ir jų šaltinius, ugdytų gebėjimą kritiškai juos įvertinti ir neutralizuoti žalingos informacijos įtaką.

2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas, strateginiai tikslai:

3 strateginis tikslas – didinti švietimo įtrauktį ir veiksmingumą, siekiant atitikties asmens ir visuomenės poreikiams;

4 strateginis tikslas – stiprinti tautinį ir pilietinį tapatumą, didinti kultūros skvarbą ir visuomenės kūrybingumą;

9 strateginis tikslas – stiprinti Lietuvos įtaką pasaulyje ir ryšius su diaspora.

2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programa, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a4bc48c021db11eca51399bc661f78e7>

2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos švietimo plėtros programa, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/cc325280565d11ec862fdcbc8b3e3e05>

2022–2030 m. plėtros programos vykdytojos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos mokslo plėtros programa, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ba9d56107f7411ec993ff5ca6e8ba60c>